

PROMJENE U HRVATSKOM SPORTU NAKON ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU NA PRIMJERU SLOBODE KRETANJA PROFESIONALNIH NOGOMETAŠA S POSEBNIM NAGLASKOM NA ULAZNU MOBILNOST STRANIH DRŽAVLJANA U PRVU ...

Mikulec, Marko

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:887817>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij *Prilagodba Europskoj uniji:
upravljanje projektima i korištenje fondova i programa Europske unije*

Marko Mikulec

PROMJENE U HRVATSKOM SPORTU NAKON ULASKA
REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU NA PRIMJERU
SLOBODE KRETANJA PROFESIONALNIH NOGOMETAŠA S
POSEBNIM NAGLASKOM NA ULAZNU MOBILNOST
STRANIH DRŽAVLJANA U PRVU HRVATSKU NOGOMETNU
LIGU

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij *Prilagodba Europskoj uniji:
upravljanje projektima i korištenje fondova i programa Europske unije*

PROMJENE U HRVATSKOM SPORTU NAKON ULASKA
REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU NA PRIMJERU
SLOBODE KRETANJA PROFESIONALNIH NOGOMETAŠA S
POSEBNIM NAGLASKOM NA ULAZNU MOBILNOST
STRANIH DRŽAVLJANA U PRVU HRVATSKU NOGOMETNU
LIGU

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Tomislav Globan

Student: Marko Mikulec

Zagreb,

rujan, 2020.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad *Promjene u hrvatskom sportu nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju na primjeru slobode kretanja profesionalnih nogometaša s posebnim naglaskom na ulaznu mobilnost stranih državljana u Prvu hrvatsku nogometnu ligu*, koji sam predao na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Tomislavu Globanu, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Povezanost EU i sporta kroz povijest do danas.....	5
3. Sloboda kretanja profesionalnih sportaša državljana EU.....	9
4. Ulazna mobilnost stranih nogometaša u 1. HNL prije i nakon ulaska Republike Hrvatske u EU.....	15
5. Hrvatski nogometaši u inozemstvu	26
6. Zaključak.....	31
7. Popis literature.....	34

Popis ilustracija

Tablica 1: Zastupljenost stranih državljana u momčadima 1. HNL od 2011./2012.....	17
Tablica 2: Usporedba broja državljana EU i državljana trećih zemalja u 1. HNL.....	19
Tablica 3: Sezona 2018./2019. broj stranaca po klubovima.....	20
Tablica 4: Sezona 2019./2020. broj stranaca po klubovima.....	21
Tablica 5: Usporedba prosječnog broja stranaca po klubu u nacionalnim nogometnim ligama (1. lige) odabranih zemalja članica EU.....	22
Tablica 6: Najviše uvezenih igrača (<i>expatriates</i>) po klubu (po ligama).....	24
Tablica 7: Broj hrvatskih nogometaša u 1. slovenskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.....	26
Tablica 8: Broj hrvatskih nogometaša u 1. mađarskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.....	27
Tablica 9: Broj hrvatskih nogometaša u 1. austrijskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.....	27
Tablica 10: Broj hrvatskih nogometaša u 1. talijanskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.....	28

1. Uvod

Iako je sport danas često tema brojnih kako znanstvenih i istraživačkih tako i novinarskih radova, tema povezanosti Europske unije (u daljnjem tekstu EU) i sporta nije toliko česta u znanstvenim krugovima. Ova tema je poglavito nedovoljno obrađena kada se žele opisati i analizirati konkretne promjene koje su se dogodile u hrvatskom sportu nakon pristupanja Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu RH) EU. Stoga će se u središtu ovog rada naći jedan temelja na kojima EU počiva, a to je sloboda kretanja ljudi, odnosno njena povezanost sa sportašima te kako je sloboda kretanja sportaša utjecala na hrvatski nogomet i nogometaše.

Najjednostavnija definicija sport opisuje kao tjelesnu aktivnost s ciljem razonode i natjecanja (Hrvatska enciklopedija, 2020), no sport u globalu predstavlja iznimno važnu društvenu djelatnost, makar se i aktivno ne bavili njime te možemo reći da je danas sport industrija u kojoj sudjeluje i od koje izravno ili neizravno, živi velik broj ljudi.

EU je od svoje početne ideje i uloge da bude organizacija koja se temelji na ekonomskoj slobodi i slobodnom tržištu kako bi državama članicama omogućila veći prosperitet, razvoj i suradnju u području trgovine, postala organizacija koja ima utjecaj u gotovo svim javnim politikama. U današnje vrijeme EU je u potpunosti nadležna ili dijeli s državama članicama nadležnost u nizu politika, od ekonomske i monetarne politike, poljoprivredne, socijalne pa sve do zdravstva, sigurnosne i vanjske politike. (McCormick, 2010).

Iako zbog posebnog karaktera sporta, EU nema velik niti izravan utjecaj na profesionalni sport, ali ta se povezanost očituje na neizravne načine i to preko europskog prava. Stoga će u radu biti opisano kako je EU preko odluka Suda EU promijenila status sporta i sportaša kroz povijest pa do danas. Konkretnije, u prvom dijelu rad sadrži kratak pregled povezanosti EU i sporta, što se ponajviše odrazilo kroz sudske odluke te pravne dokumente EU koji su se odnosile na sport. Upravo su sudske odluke u najvažnijim slučajevima *Walrave & Koch* te *Bosman* još u doba Europske zajednice izravno povezane s ostvarivanjem slobode kretanja sportaša unutar EU te su nakon njih i sportaši počeli koristiti sva prava slobode kretanja koja su imali ostali radnici. Ovo se zatim uvelike odrazilo na sport i sportaše jer im je omogućena sloboda kretanja i traženja posla unutar EU te bilo kakva diskriminacija na temelju državljanstva. Nakon toga je uslijedila revolucija u sportu koji se razvio na onakav kakav ga danas poznajemo. Danas je sport postao gospodarska djelatnost koja ima određeni udio i u

BDP-u europskih država, a prema posljednjim istraživanjima na razini EU taj postotak je 2,12%, dok je udio zaposlenih u sportu još i veći (2,72%). (SpEA i dr., 2012).

Kako bi se tema utjecaja EU na sport mogla obraditi na brojne načine, u ovom radu glavni cilj je bio na temelju dostupne literature te baza podataka prikazati povezanost Europske unije i sporta kroz slobodu kretanja sportaša. Točnije, kao glavni cilj je postavljena detaljna analiza kretanja broja stranih nogometaša u Prvoj hrvatskoj nogometnoj ligi (u daljnjem tekstu 1. HNL) prije i nakon pristupanja Hrvatske EU. Na temelju dobivenih podataka cilj je bio prikaz trenda kroz natjecateljske sezone i usporedba Hrvatske s ostalim članicama EU. Cilj rada je i prikaz načina na koji nacionalni nogometni savezi reguliraju i ograničavaju sve veći udio stranih nogometaša s ciljem zaštite mladih nogometaša. Također, u radu je bio cilj prikazati i brojke zastupljenosti hrvatskih nogometaša u pojedinim državama članicama EU prije i nakon 2013. godine.

Pretpostavka prije samog istraživanja je da se gospodarska sloboda kretanja koju stanovnici EU imaju odrazila na broj stranih nogometaša u 1. HNL nakon ulaska RH u EU, ali je i na isti način pomogla hrvatskim nogometašima u odlasku u inozemstvo. Kako državljani nekih članica EU ovu pogodnost imaju već dugu niz godina, a RH je ušla u EU 1. srpnja 2013., smatram da je ovo dobar trenutak za istraživanje trenda i kretanja mobilnosti nogometaša. Hipoteze koje sam postavio prije istraživanja su da se broj stranih nogometaša (ulazna mobilnost) u 1. HNL povećao, ali i da se zbog otvorenog i slobodnog tržišta povećao i broj hrvatskih nogometaša u inozemstvu (izlazna mobilnost). Također, teza je da se 1. HNL po udjelu broja stranih nogometaša ne razlikuje previše od ostalih država EU koje se približno mogu ekonomski te demografski usporediti s RH (Slovenija, Češka, Slovačka, Mađarska, Bugarska i Rumunjska). Stoga sam u radu imao namjeru dobiti odgovore na pitanja: Koliko je porastao broj stranih igrača u 1. HNL? Je li se više povećao udio državljanina EU ili državljanina trećih zemalja? Kako 1. HNL stoji u usporedbi s nacionalnim ligama država koje su ranije pristupile EU? Jesu li hrvatski nogometaši iskoristili i u kojoj mjeri pravo državljanstva EU te je li se povećao broj hrvatskih nogometaša u pojedinim državama članicama EU?

Konkretna tema ulazne mobilnosti u 1. HNL nakon pristupanja RH u EU nije dosad obrađivana u znanstvenim krugovima, a dosadašnji najveći doprinos u istraživanju povezanosti EU i sporta kroz pravni status nogometaša i slobode kretanja dao je Vanja Smokvina (Smokvina, 2011; Rubeša i Smokvina, 2014; Bilić i Smokvina, 2012). Za ovu temu važno je istaknuti i istraživački rad „Gospodarske slobode Europske unije promatrane sa stajališta sportskih organizacija u Republici Hrvatskoj“ (2014), te doktorsku disertaciju „Izlazna

mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske u članicama Europske unije – ekonomska i pravna dimenzija“ (2017), koje je napisao Ivan Zeko-Pivač. Posebnost radno-pravnog statusa sportaša te sloboda kretanja radnika i različiti oblici diskriminacije unutar EU dosad su se našli kao tema brojnih znanstveno-istraživačkih radova, a kao najvažnije bih istaknuo Bačić, A. i Bačić, P., Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava (2011), Kapural, M., Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku (2005), Smokvina, V., Odluke Europskog suda iz područja europskog sportskog radnog prava (sloboda kretanja radnika) (2011), Vasiljević, S., Slično i različito, Diskriminacija u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj (2011).

Za potrebe istraživanja korištene su kvantitativne metode obrade podataka iz baze podataka web stranice Transfermarkt koja se u sportskim, istraživačkim i novinarskim krugovima često koristi jer sadrži baze podataka i informacije o nogometašima i klubovima velikog broja svjetskih nogometnih liga. Za istraživanje korišteni su i podaci informatičkog sustava *Comet* Hrvatskog nogometnog saveza.¹ Na temelju dobivenih podataka napravljena je detaljna kvantitativna analiza o zastupljenosti nogometaša u 1. HNL od natjecateljske sezone 2011./2012. do 2019./2020. na temelju koje su izvedenih određeni zaključci vezano uz mobilnost sportaša, udio stranih nogometaša u 1. HNL, ali i ostalim ligama EU te o hrvatskim nogometašima koji su počeli aktivno koristiti slobodu kretanja unutar EU.

Temeljem prikupljenih podataka, detaljne analize te usporedbe 1. HNL s drugim nacionalnim ligama u ovome radu, mogu se napraviti buduća dublja istraživanja trenda mobilnosti sportaša, sve većeg udjela stranaca u nacionalnim nogometnim ligama i načina na koji ih nacionalni savezi pokušavaju ograničiti.

Rad je podijeljen tako da se u uvodnom dijelu govori o početnim dodirima i povezanosti EU i sporta kroz europsko pravo i odluke Suda EU, nakon čega je detaljnije objašnjena sloboda kretanja i posebnost radno-pravnog statusa sportaša i načina na koji su sportaši ostvarili neograničeno pravo na slobodu kretanja unutar EU. Središnji dio rada donosi prikaz podataka i analizu ulazne mobilnosti stranih nogometaša u 1. HNL prije i nakon pristupanja Hrvatske EU te uspoređuje dobivene podatke s istraživanjima specijaliziranog nogometnog portala CIES Football Observatory. Završni dio rada se odnosi na mobilnost nogometaša s hrvatskim državljanstvom u inozemstvu te se kratko dotiče načina i razloga zbog kojih nacionalni

¹ Informatički sustav putem kojeg se obavljaju registracije klubova i igrača

nogometni savezi, ali i UEFA neizravno ograničavaju maksimalan broj stranih državljana te propisuju obvezan broj mladih nogometaša u momčadi.

2. Povezanost EU i sporta kroz povijest do danas

Europska unija kao nasljednik Europske zajednice za ugljen i čelik osnovane Pariškim ugovorom iz 1951. godine i Europske ekonomske zajednice Rimskim ugovorima iz 1957., nastala je na temelju želje za dubljim povezivanjem šest zapadnoeuropskih država prvenstveno na ekonomskom polju (u radu će se koristiti naziv Europska zajednica i Europska unija²). Tadašnji cilj bilo je stvaranje jedinstvenog tržišta te jačanje trgovinske i ekonomske politike na području Europe. Naravno, tu je bilo i drugih povoda za uspostavljanje ovakve nadnacionalne organizacije, od povećanja sigurnosti i kohezije kao posljedica velikog rata koji je neposredno završio, ali i kao želja istaknutih političara 20. stoljeća. (Mintas Hodak, 2010: 4-13).

Kako je s vremenom Europska zajednica jačala na svim poljima, širila se teritorijalno i politički, te povećavala svoj utjecaj na niz područja tako je pokazala i interes za sportom. Sport kao djelatnost, zbog svog specifičnog statusa se i danas premalo gleda iz ekonomskog kuta, a više ga se promatra kao zabavnu, rekreativnu ili društvenu djelatnost. Utjecaj EU na sport možda na prvi pogled nije bio mjerljiv i nije davao mjerljive rezultate, no ipak će se pokazati bitnim čimbenikom. EU i danas često nazivaju mekom silom, budući da možda nije jaka u vojnom smislu i ne utječe na druge na taj način, no EU gotovo sve normira, jaka je u birokratskom smislu, utječe na niz dionika svojim uredbama, direktivama, ugovorima, sudskim odlukama i propisima. (Zaki Laidi, 2014). Osim toga, tu je i njen pravni sustav i osnivački ugovori koji čine vrh pravne piramide koju sve države članice moraju poštivati, drugim riječima, europsko je pravo iznad nacionalnog, pa su među ostalim tako i odluke Suda EU u pravnom smislu obvezujuće za sve države članice. (Europski parlament, 2013: 30-32).

Kad spomenemo politiku sporta, objektivno gledajući, EU i sport nisu imali gotovo nikakav doticaj sve do 70-ih godina prošlog stoljeća jer kao što je već navedeno, sport nije bio važna stavka niti ideja europskih lidera u začetima europskih integracija. No, s vremenom je sport postajao i sve važniji gospodarski čimbenik jer je uza sebe vezao niz industrija, a i sportaši su bivali sve bolje plaćeni za svoj posao. Međutim, sve do stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 2009. godine, EU nije imala zakonsku i pravnu osnovu kojom bi opravdavala regulativu po pitanju europskog sporta. (Zeko-Pivač, 2014: 235). Ipak, treba napomenuti kako se sport prije ovog Ugovora našao kao predmet niza dokumenata na razini EU, a o kojima će biti riječ kasnije u poglavlju.

² Europska unija je službeno nastala Ugovorom iz Maastrichta (Ugovor o Europskoj uniji) koji je potpisan 7. veljače 1992., a stupio je na snagu 1. studenoga 1993. (više o tome: Europski parlament, 2013).

Postavlja se pitanje u kakvom su odnosu sport i EU i na koji način su povezani. Poveznica se stvorila ponajprije zahvaljujući odlukama Suda Europske unije³ (u daljnjem tekstu Sud EU). Neizravnim pristupom sportu u pogledu zabrane diskriminacije, ostvarenja gospodarskih sloboda kretanja te tržišnog natjecanja, EU je dobila pravne okvire kojima je prodrila i u područje sporta. (Rubeša i Smokvina, 2014: 404). Sud EU, kao jedna od glavnih institucija EU je tako u slučajevima koji su se našli pred njime, donio presude direktno vezane uz sport, a njihova primjena u praksi omogućila je profesionalnim sportašima da ostvare prava koja danas imaju.

Konkretno, kada govorimo o važnim stvarima, Europski sud je presudama u dva slučaja, *Walrave & Koch*⁴ iz 1974. i *Bosman*⁵ iz 1995. pokazao rastuću povezanost sporta i europskog prava te je tako EU uspostavila granice prodora sudske prakse u područje sporta. (Rubeša i Smokvina, 2014: 403). Prije svega, slučaj *Walrave & Koch* je bitan jer je to bila prva presuda Suda EU koja se odnosila na sport te je njome postavljen jasan kriterij kako se postavljati prilikom sljedećih pitanja vezanih za sport. (Zeko-Pivač, 2014: 236). Ovom je odlukom potvrđeno da je i sport podložan europskom pravu, a time je EU jasno potvrdila da se gospodarska sloboda kretanja i zabrana diskriminacije na temelju nacionalnosti odnose i na profesionalne sportaše (Zeko-Pivač, 2014: 236). Profesionalni sport je na temelju posljedica ove odluke liberaliziran jer su sportaši dobili priliku da sami biraju gdje će zarađivati za život.

Treba spomenuti i da je Sud EU donio još niz odluka u području sporta koje su izravno i neizravno utjecale na to da mnoge sportske organizacije, nacionalni savezi i klubovi moraju promijeniti svoju praksu, a sve s ciljem zaštite prava sportaša. Neki od značajnih odluka još su bili *Dona v Mantero*, *Heylens*, *Bernard*, itd. (Zeko-Pivač, 2017: 233-249).

Već je navedeno kako prvi osnivački ugovori nisu izravno spominjali sport, ali kako je s vremenom došlo do sve većeg razvoja sporta i iako je EU imala tu neformalnu, ali važnu ulogu u reguliranju prava sportaša, bilo je potrebno i u dokumentima o EU definirati područje sporta. U razdoblju do stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, sport se uglavnom samo

³ Sud Europske unije jedna je od sedam institucija EU te ima sudska nadležnost unutar EU. Svojim radom osigurava primjenu i tumačenje primarnog i sekundarnog zakonodavstva EU. Na zahtjev nacionalnih sudova tumači pravo EU i osigurava poštovanje prava pri tumačenju i provođenju prava. Čini ga po jedan sudac iz svake države članice te 8 nezavisnih odvjetnika. (Europski parlament, 2013: 57).

⁴ Puni naziv: B.N.O. Walrave and L.J.N. Koch v Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo. Vidi više na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0036>

⁵ Puni naziv: Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman. Vidi više na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415>

spominjao u pojedinim dokumentima i ugovorima, čime je EU pokazala kako teži reguliranju ovog područja. (Pivač, 2014: 238). Ti su dokumenti predstavljali želju i planove za definiranjem uloge koji bi EU trebala imati u budućnosti u pogledu sporta.

Jedan od važnijih dokumenata je bio Amsterdamski ugovor koji sadrži posebnu *Deklaraciju o sportu*, a kojom je naglašena socijalna važnost i uloga sporta. Sport se našao i unutar *Ugovora iz Nice* koji također sadrži posebnu *Deklaraciju o specifičnim karakteristikama sporta*, a njome su istaknute socijalne, kulturne i obrazovne funkcije sporta. (Siekmann, 2012: 699-700). Politika sporta je trebala biti sadržana i unutar neuspjelog *Ustava za Europu*, a ideja je bila da EU stekne pravnu osnovu kojom bi se države članice podupiralo u afirmaciji različitih aspekata sporta. Međutim, odbijanje *Ustava* na referendumima u Francuskoj i Nizozemskoj 2005. zaustavilo je ovaj proces, barem nakratko, do donošenja Lisabonskog ugovora. (Bačić i Bačić, 2013: 686).

Još jedan važan dokument koji treba istaknuti je i *Bijela knjiga o sportu*, dokument koji je donijela Europska unija 2007. i koji je u potpunosti posvećen pitanju sporta unutar EU. Ovaj dokument se bavi socijalnom, ekonomskom i organizacijskom ulogom sporta, a njime je priznata autonomija sportskih organizacija te naglašena važnost gospodarske slobode kretanja radnika i borba protiv diskriminacije na temelju državljanstva. Ovim dokumentom su predložena i određena rješenja po pitanju sporta u okviru prava EU kojima bi se pomoću *soft law*⁶ pristupa nastojalo regulirati pitanje sporta, budući da u Ugovorima nisu postojale zakonodavne ovlasti za tako nešto. (Rubeša i Smokvina, 2014: 406-407). Upravo je *Bijela knjiga o sportu* bila skup svih dosadašnjih nastojanja EU da se sport pravno regulira te je ovaj dokument bio temelj za definiranje sporta u Lisabonskom ugovoru.

Kao što je ranije već navedeno, Lisabonskim ugovorom koji je stupio na snagu 2009. godine, EU je po prvi put pravno stekla nadležnost u području sporta. U članku 6. *Ugovora o funkcioniranju Europske unije* stoji da je sport uz obrazovanje, stručno osposobljavanje i pitanje mladih, uvršten u područje u kojem EU ima nadležnost poduzimanja mjera u svrhu podupiranja, koordiniranja i dopunjavanja mjera država članica. Člankom 165. *Ugovora* utvrđuje se da će Unija pridonositi promicanju pitanja europskog sporta, ali pritom uzimajući u obzir specifičnu prirodu sporta te njegovu društvenu i odgojnu ulogu. Ipak, Unija nema ovlast harmonizacije organizacije sporta u Europi jer je to i dalje u ovlasti samih država te sportskih udruženja (Rubeša i Smokvina, 2014: 408). Ovo je samo potvrda ranije Odluke Suda EU kojom je

⁶ Dokument nema pravno obvezujuću snagu, ali proizvodi neizravni učinak (*meko pravo*).

potvrđeno da je područje sporta dosta specifično te da i sport spada pod europsko pravo, ali ne kada je riječ o pitanjima isključivo sportskog interesa.

Lisabonskim ugovorom se može vidjeti kako EU dobiva određenu nadležnost i utjecaj u području sporta, međutim u usporedbi s ostalim područjima na kojim EU ima nadležnost, za sport i dalje možemo reći da u najmanju ruku postoji podijeljena nadležnost između država, EU te samih sportskih organizacija. Tako da se ne može reći kako je sport u prevelikoj nadležnosti EU, uzevši u obzir suverenost država, te složene odnose i pravila nacionalnih sportskih saveza, ali i samih međunarodnih sportskih organizacija. Iako je EU Lisabonskim ugovorom dobila određenu pravnu nadležnost po pitanju sporta, ona je i dalje dosta ograničena u svom djelovanju.

Danas ipak postoji i niz drugih načina na koje EU pokušava potaknuti razvoj sporta, prije svega onog rekreativnog, uključiti što više građana u sport, ponajviše ugrožene skupine, no prije svega to je poticanje građana na bavljenje sportom i tjelesnom aktivnosti kroz europske fondove i programe te natječaje.

3. Sloboda kretanja profesionalnih sportaša državljana EU

Jedna od stvari po čemu se EU ističe je zaštita prava svojih radnika i građana. Države koje pristupaju EU prije svega preuzimaju pravo i sve odluke EU, što je nadnacionalno te je samim time iznad prava pojedine države. (Europski parlament, 2013: 75). To se očituje i kroz temeljne slobode na kojima je EU zasnovana, a to su sloboda kretanja kapitala, rada, ljudi i usluga. (Europski parlament, 2013: 13). Ove temeljne gospodarske slobode EU su rezultat uspostavljanja zajedničkog tržišta EZ, a kasnije i EU.

Zajedničko tržište je jedna od osnovnih ideja tvoraca Europske zajednice, a i danas je jedan od temelja funkcioniranja EU. To unutarnje tržište se nije ostvarilo odjednom već se s vremenom reguliralo i pravno normiralo, a formalno je uspostavljeno 1993. Ugovorom o Europskoj uniji (Maastricht). Sloboda kretanja radnika je jedna od najvažnijih sloboda, a regulirana je s ostale tri slobode brojnim normama sadržanim u Ugovoru o funkcioniranju EU. (Zeko-Pivač, 2013: 17-18).

Mnogim ljudima danas kad spomenemo slobodu kretanja unutar EU prva asocijacija bude famozni „Schengen“ i slobodno kretanje između velikog broja država EU bez potrebe za pokazivanjem dokumenata. Međutim ova sloboda je puno više, ona pojedincima omogućava pravo na kretanje i boravak u nekoj od zemalja članica, kao i pravo na rad u drugoj državi članici uz jednake uvjete i pogodnosti koje uživa stanovništvo zemlje u koju dolazi.

Pravne osnove za slobodu kretanja ljudi se nalaze u sljedećim dokumentima: članak 3. stavak 2. *Ugovora o Europskoj uniji*, članak 4. stavak 2. točka a, članci 20., 26. i 45.-48. *Ugovora o funkcioniranju EU*, *Direktiva 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice* te još niz Uredbi EU. Direktivom 2004/38/EZ uvelo se i građanstvo EU kao temeljni status za državljane država članica pri ostvarivanju prava na slobodno kretanje i boravište na teritoriju EU. (Zeko-Pivač, 2013: 18). Temeljem članka 45. *Ugovora o Europskoj uniji* radnici su zaštićeni od diskriminacije te im se jamče sljedeća prava: pravo na prihvaćanje ponuda za zaposlenje, pravo na slobodu kretanja u tu svrhu, pravo boravka u državi u kojoj rade te pravo na ostanak u toj državi po prestanku zaposlenja. (Mataija, 2010: 191-218).

Svi ovi dokumenti i odredbe znače da bi svi građani EU trebali imati ista prava te slobodu kretanja i traženja posla unutar EU. Međutim postoje i neke iznimke koje prednost za zapošljavanje daju državljanima države članice. Tako se matičnim državljanima pojedine

države može dati prednost za zapošljavanje na određenom radnom mjestu samo u iznimnim slučajevima, i to za obavljanje poslova koji se odnose na obnašanje javne vlasti i odgovornosti za zaštitu općih interesa države. (Tišma i dr., 2012: 58).

Za državljane Hrvatske, kao države koja se pridružila EU 2013. godine kao posljednja, neke su članice mogle iskoristiti pravo da privremeno ograniče potpuno iskorištavanje temeljnih sloboda (slobodu kretanja radnika), no to je isteklo do 30. lipnja 2020. (Smokvina, 2017: 84). Ono što je bitno, a o čemu će u ovom radu biti riječ je pravilo da građani država članica EU mogu slobodno tražiti posao i zaposliti se u nekoj drugoj državi članici EU, a da pri tom ne smiju biti diskriminirani prema nacionalnosti. Ovo pravilo je pravi pokazatelj globalizacije i otvorene Europe, u kojoj pojedinci odlaze raditi i živjeti tamo gdje im je bolje, odnosno gdje će imati bolje financijske i druge uvjete za rad, a ista je stvar i sa sportašima.

Navedene su karakteristike EU iznesene iz razloga što imaju i veliki utjecaj na sport koji je unutar Europske zajednice postao djelatnost od koje sportaši, ali i mnogi drugi u industriji sporta žive. Tako je bilo pitanje vremena kad će se i sportaši „podignuti glas“ i zatražiti ista prava koja imaju ostali radnici. Sportaši na papiru nisu imali potvrdu da su pravima izjednačeni drugim radnicima (sloboda kretanja) pa je stoga otvoreno pitanje treba li sportaše izjednačiti s ostalim ekonomskim radnicima te odnosi li se europsko pravo i na sport bez iznimke budući da su u sport uključeni i sami organizatori sportskih priredbi koji mogu imati svoja pravila. Ovo je bilo pitanje koje se pojavilo pred Europskom zajednicom 70-ih godina prošlog stoljeća. (Bačić i Bačić, 2013: 686)

U prethodnom je poglavlju već navedeno kako je Sud EU svojim odlukama potvrdio da i sport i njegova ekonomska djelatnost spadaju pod pravo EU i kako sportaši imaju pravo na temeljne slobode kao i ostali radnici, dok ćemo u nastavku vidjeti nekoliko konkretnih odluka Suda koje su izravno povezane sa slobodom kretanja radnika.

Prekretnicu u području sporta napravila je presuda koju je Sud EU donio u već spomenutom slučaju *Walrave & Koch* iz 1974. godine. Presudom je postavljen temelj modernom sportu jer je ovo bila prva odluka suda EZ koja se odnosila na sport, a kako je njome potvrđeno da i sport spada pod nadležnost prava EU ona je uvelike utjecala na budućnost sporta i sportaša u narednim godinama. (Zeko-Pivač, 2014: 236). Kako bismo dobili dobar uvid u situaciju i stanje u sportu u to vrijeme u nastavku ćemo prikazati ovu odluku detaljnije.

Slučaj koji je dobio naziv po prezimenima dvije osobe, datira iz 1974. godine kada je nizozemski sud zatražio mišljenje Suda EU vezano za tužbu koju je zaprimio. Naime, dva

nizozemska državljanina, tehnička sudionika jedne biciklističke utrke, tužili su Međunarodnu biciklističku organizaciju jer im je onemogućila nastup na natjecanju zbog njihove nacionalnosti što je protivno pravu EZ. Naime u ovdje se radilo o vrsti biciklističke utrke u kojoj osim samih biciklista sudjeluju i tehnički sudionici (vozači motocikla), koji nastupaju u paru s biciklistom i voze ispred njega na motociklu radi određivanja ritma vožnje te kako bi tako olakšali put biciklistu stvaranjem zračne struje unutar koje biciklist cijelo vrijeme ide kako bi ostvario bolje vrijeme. Problem je bio taj što su prema pravilima organizatora motociklist i biciklist morali biti istog državljanstva te su stoga pravila automatski onemogućila dva Nizozemaca da se zbog nedostatka nizozemskih biciklista pridruže belgijskom i njemačkom biciklistu. (Zeko-Pivač, 2014: 235-236).

Motociklisti su se u ovom slučaju pozvali na diskriminaciju po pitanju nacionalnosti u pronalasku posla, što je prema pravu Europske zajednice zabranjeno. No, problem je nastao zato što do tog trenutka sportaši po pravima nisu bili izjednačeni s običnim radnicima, a postavljalo se i pitanje vrijedi li ovo pravilo i za privatne institucije i organizacije, jer je ovdje bila riječ upravo o jednoj takvoj. Sud EU svojom presudom nije konkretno odlučio ovaj slučaj, ali je svojim tumačenjem postavio jasan kriterij kako se postavljati prilikom svih sljedećih sporova vezanih za sport. Izrečeno je kako je sportska aktivnost podložna pravu Zajednice kad se ujedno radi i o ekonomskoj aktivnosti, odnosno tamo kada sportaši primaju financijsku kompenzaciju. Dok se direktna sportska pitanja i pravila ne mogu podvrgavati zabrani diskriminacije, poput ovdje pitanja sastava ekipe. (Zeko-Pivač, 2014: 235-236).

Iako je Sud potvrdio kako se europsko pravo ne primjenjuje na pravila koja su čisto sportskog interesa jer nemaju ništa s ekonomskim aktivnostima iz *Ugovora o EZ*, u svojoj odluci je prvi put potvrdio stajalište da je sportska aktivnost podložna pravu Zajednice u slučaju kada se radi o ekonomskoj aktivnosti unutar značenja članka 2. *Ugovora o EZ*. Također, prvi put je potvrdio opće načelo prema kojem se odredbe Ugovora ne primjenjuju samo na pravila javne vlasti, već i na sva druga pravila koja reguliraju kolektivno zaposlenje ili odredbe o uslugama, javnih vlasti ili privatnih institucija. Uz to, Sud je razjasnio područje primjene zabrane diskriminacije, koja se primjenjuje samo na pravne odnose koji su nastali ili stvaraju učinke na području EZ. Pitanja čisto sportskog interesa ne mogu se podvrgnuti zabrani diskriminacije. (Bačić i Bačić, 2013: 696).

Nakon boljeg uvida u ovaj slučaj i obrazloženje svakom bi laiku bilo jasno kako su se sportaši u narednom razdoblju našli u puno boljem položaju, bolje plaćeni i mobilniji, a sport se počeo mijenjati. Do tada se svaka država, odnosno sportski savez mogao ponašati

protekcioniistički i na različite načine ograničavati ili čak braniti stranim sportašima da nastupaju u njihovim natjecanjima.

Iako se na stolu Suda EU nakon ovog našao još niz sportskih slučajeva te je doneseno mnogo presuda koje su utjecale na sport ovdje će biti riječ o još jednom slučaju koji ima izravnu vezu s temom rada, a to je mobilnost nogometaša. Slučaj Bosman je specifičan jer je potvrdio ranije odluke Suda, ali je donio i niz novosti kojima je na neki način dao temelj današnjem profesionalnom sportu, ponajviše nogometu.

Ovaj slučaj je zapravo odgovor Suda EU na pitanje jednog belgijskog suda. (Bačić i Bačić, 2013: 697). Naime, nogometaš belgijskog RFC Liegea Jean-Marc Bosman je prijavio svoj klub zbog toga što mu je 1990. godine nakon isteka ugovora s klubom, na niz načina priječio odlazak u francuski klub USL Dunkerque. Pozadina je bila takva da je tada matični klub mogao tražiti odštetu za svog igrača i nakon isteka valjanog ugovora. Tako nakon što mu je istekao ugovor s klubom Bosman nije prihvatio novi ugovor zbog ponuđene manje plaće te je stavljen na transfer listu. Nakon što se USL Dunkerque našao zainteresiran za njega te mu je ponudio bolje uvjete Bosman je trebao dobiti samo dozvolu svog kluba za odlaskom. Međutim, Liege i Dunkerque se nisu uspjeli dogovoriti oko odštete, stoga je Bosman bio prisiljen ostati u klubu. (Zeko-Pivač, 2017: 67-70).

Uz diskriminaciju pri pronalasku novog kluba zbog odštete, Bosman je istovremeno osporavao i pravilo FIFA-a koje je ograničavalo broj profesionalnih igrača – državljana druge države EU koji su nastupali u nacionalnim natjecanjima. Sud EU je bio svjestan da će presuda u ovom slučaju imati dalekosežne posljedice na sport. Prije svega je još jednom potvrdio da je sport podvrgnut relevantnim odredbama *Ugovora o EZ* sve dok se one odnose na ekonomske aktivnosti (već opisano slučajem *Walrave & Koch*), te da za primjenu odredaba EZ o slobodi kretanja radnika nije nužno da poslodavac bude poduzetnik, već je bitno postojanje ili namjera stvaranja radnog odnosa. (Bačić i Bačić, 2013: 697).

Sud je u odluci donio zaključke kojima je utvrdio i da traženje odštete za igrača nakon isteka ugovora nije u skladu s pravom EU i Ugovorom o EEZ te da je to diskriminatorno jer igrača izravno ograničava u pronalasku zaposlenja, odnosno u ovom slučaju novog kluba. (Zeko-Pivač, 2014: 237-238). Također, sud je utvrdio da *Ugovor o EZ* isključuje primjenu pravila koja ograničavaju broj profesionalnih igrača država iz EU jer se time izravno krše načela o zabrani diskriminacije na temelju nacionalnosti. (Bačić i Bačić, 2013). Sportske organizacije su zbog odluke u slučaju Bosman morale odustati od primjene pravila kojim su ograničavale

broj profesionalnih igrača državljana drugih država jer se, ponovno, radilo o diskriminaciji na osnovi nacionalnosti, što je prema Ugovoru o EEZ nedopustivo, neovisno o tome radi li se o pitanjima zapošljavanja, plaći ili radnim uvjetima. (Zeko-Pivač, 2014: 237-238).

Mogli bismo reći kako su zahvaljujući Bosmanu sportaši, u ovom slučaju nogometaši, dobili jednaki radno-pravni status kao i ostali radnici koji su već dugo imali pravo slobodnog kretanja i pristupa tržištu rada u svim državama EU, bez mogućnosti diskriminacije. Tako je primjera radi, hrvatski nogometaš od 2013. zahvaljujući odluci u slučaju Bosman, jednak radniku koji odlazi iz Hrvatske raditi npr. u Njemačku, te i on može potražiti klub u Njemačkoj, a da pritom više ne spada u kvotu stranih igrača. Uz to, on smije i napustiti klub nakon isteka ugovora bez ikakve odštete ili prije isteka ugovora uz određenu odštetu otići u neku drugu zemlju EU bez ograničenja i prepreka. Sve to je do presude u slučaju Bosman bilo gotovo nemoguće, pa su nogometaši nakon toga postali mobilniji te su ih drugi klubovi iz drugih država mogli puno lakše dovesti. Dovoljno je bilo samo da im ponude veća primanja, što je danas sasvim normalno. U svakom slučaju možemo reći kako se status sportaša poboljšao te su sada oni mogli tražiti bolje uvjete i u slučaju nezadovoljstva jednostavno pronaći ono što im bolje odgovara.

Nedvojbeno je kako je nakon svega ovoga povećana mobilnost nogometaša diljem svijeta, a posebno u državama članicama EU. Stoga će središnja tema ovog rada biti promjene u ulaznoj mobilnosti stranih nogometaša u 1. Hrvatsku nogometnu ligu te mobilnosti hrvatskih nogometaša nakon ulaska RH u EU.

Kako smo već objasnili da se sloboda kretanja odnosi i na sportaše u nastavku slijedi nešto više o primjeni ovog pravila u konkretnim sportskim slučajevima. Poznavateljima sporta je znano kako danas u mnogim nacionalnim momčadskim natjecanjima postoje ograničenja broja stranaca⁷ koji smiju nastupati za istu momčad, što isključuje državljane EU (što je već objašnjeno ranije).

Kada je Hrvatska ušla u Europsku uniju 1. srpnja 2013., ovo se pravilo počelo odnositi i na sve nacionalne sportske lige. Tako su i nacionalni savezi bili primorani promijeniti svoje temeljne dokumente koji sadrže propozicije natjecanja i uvjete o broju stranih igrača i slično. Temelj za to proizlazi iz Zakona o sportu gdje u Članku 62. stoji: „(1) Strani državljanin može

⁷ Prema Članku 2. Zakona o strancima, stranac je osoba koja nije hrvatski državljanin, a ima državljanstvo države članice Europskog gospodarskog prostora, Švicarske Konfederacije, treće zemlje ili je osoba bez državljanstva. (Hrvatski sabor, 2018)

sudjelovati u sportskom natjecanju za domaću pravnu osobu koja obavlja djelatnost sudjelovanja u sportskom natjecanju pod uvjetima koje utvrdi odgovarajući nacionalni sportski savez. (2) Stranim državljaninom, iz stavka 1. ovog članka, ne smatra se državljanin članica Europske unije i drugih država Europskog ekonomskog prostora.“ (Hrvatski sabor, 2020). Kao što je navedeno ovaj bi zakon trebao biti temeljni dokument za hrvatski sport prema kojem su se trebali uskladiti svi pravni dokumenti, pravilnici i propisi svih sportskih saveza i klubova.

Hrvatski nogometni savez (dalje u tekstu HNS) je usvojio ovu promjenu u svoje akte još po ulasku RH u EU. Pravilnik o nogometnim natjecanjima HNS-a sadrži odredbe kojima se definira pitanje stranih igrača u domaćim natjecanjima. Člankom 51. određuje se da je na utakmicama Prve HNL te završnici Hrvatskog nogometnog kupa dopušten nastup šest igrača stranih državljana u jednoj momčadi. Isto tako, na utakmicama Druge HNL dopušten je nastup samo tri igrača stranih državljana u jednoj momčadi. Kada govorimo o prvoj ligi za žene, broj dopuštenih stranih državljanke je tri po ekipi. Međutim, ono što je važno za ovaj rad i za istraživanje je to da je u Pravilniku navedeno kako se igračima stranim državljanima ne smatraju igrači koji imaju dvojno državljanstvo od kojih je jedno hrvatsko te državljanima neke od država članica EU i država Europskog ekonomskog prostora (Island, Švicarska, Lihtenštajn i Norveška). (Hrvatski nogometni savez, 2020: 18-19).

Kada govorimo o profesionalnim sportašima, prije svega onima koji se bave timskim sportovima, danas je normalno da u klubovima nastupa velik broj različitih internacionalnih igrača. Tako primjerice u 1. talijanskoj nogometnoj ligi u jednom klubu nastupaju i imaju ugovor, igrači iz nekoliko desetaka različitih država. Ono što nacionalni savezi smiju ograničavati, jest broj stranih igrača koji nisu državljanima EU, pa taj broj varira od države do države, odnosno od njihovih nacionalnih liga i saveza pod čijim se okriljem vode. O tome će u ovom radu biti riječ u posljednjem poglavlju.

4. Ulazna mobilnost stranih nogometaša u 1. HNL prije i nakon ulaska Republike Hrvatske u EU

Iako možda nije najbolji pokazatelj kako je ulazak RH u EU utjecao na sport u Hrvatskoj, ulazna mobilnost stranih nogometaša⁸ u 1. HNL je jedan od načina na koji izravno možemo vidjeti jedan aspekt promjena koje su se dogodile. Mobilnost profesionalnih nogometaša uvjetovana je transferima, odnosno prelaskom iz jednog kluba u drugi za određenu odštetu (ili bez odštete).⁹ Međunarodni transferi su uređeni nacionalnim, ali i FIFA-inim¹⁰ Pravilima o statusu i transferima igrača. (Zeko-Pivač, 2017: 34). Još jedan dobar pokazatelj utjecaja ulaska u EU na hrvatski sport mogu biti promjene u izlaznoj mobilnosti hrvatskih nogometaša koji su nakon ulaska RH u EU na temelju europskog radnog prava dobili priliku da lakše odlaze u zemlje EU jer se više ne računaju kao stranci, no u ovom radu će se zbog kompleksnosti ovog istraživanja samo djelomično obraditi u posljednjem poglavlju.

Nogomet je sport koji globalno gledajući možemo nazvati najpopularnijim i najzastupljenijim sportom na svijetu, pa tako i u Hrvatskoj predstavlja sport s uvjerljivo najviše registriranih sportaša i klubova. (Hrvatski sabor, 2019). Stoga je upravo 1. HNL pod ingerencijom Hrvatskog nogometnog saveza odabrana za ovo istraživanje. Iako bi kao predmet istraživanja bilo dobro uzeti i 2. HNL, u njoj ne nastupaju isključivo profesionalni nogometaši te stoga nije predmet ovog istraživanja. Kako je Hrvatska u EU službeno ušla 1. srpnja 2013. godine, ovaj je datum idealan upravo iz razloga što je srpanj mjesec između dvije natjecateljske sezone. Natjecateljska sezona 2013./2014. počela je upravo u srpnju 2013. kada je RH pristupila EU. Na primjeru ove jednostavne statističke analize nastojat ću prikazati samo jedan od aspekata promjena u hrvatskom sportu nakon ulaska u EU. Ova promjena možda ne znači mnogo, no na temelju nje se mogu napraviti dublje analize te projekcije za budućnost hrvatskog sporta, a poglavito nogometa.

⁸ Pravilnik o statusu igrača i registracijama HNS-a za strane državljane navodi da su to igrači koji nemaju državljanstvo Republike Hrvatske ili neke od države članice Europske unije ili Europskom ekonomskog prostora. <https://hns-cff.hr/files/documents/122/Pravilnik%20o%20statusu%20igra%C4%8Da%20i%20registracijama%206-20.pdf> pristup 13. rujna 2020.

⁹ Prema pravilniku HNS-a o statusu igrača i registracijama, transfer je postupak prijelaza igrača iz kluba u kojem je bio registriran u klub u kojem će biti registriran. <https://hns-cff.hr/files/documents/18960/Pravilnik%20o%20statusu%20igra%C4%8Da%20i%20registracijama%206-20.pdf> pristup 13. rujna 2020.

¹⁰ FIFA- Fédération Internationale de Football Association – Međunarodna nogometna organizacija osnovana 1904. broji 211 nogometnih saveza članova <https://www.fifa.com/who-we-are/home-of-fifa/>

Analiza je napravljena na temelju podataka s web stranice *Transfermarkt* koja se u sportskim, istraživačkim i novinarskim krugovima često koristi i citira jer sadrži baze podataka i informacije o nogometašima i klubovima velikog broja svjetskih nogometnih liga. Iako ova stranica nije znanstvenog karaktera, za ovu vrstu istraživanja ona se pokazala najboljom jer se mogu pronaći svi podaci i informacije o nogometašima na jednom mjestu te je moguće napraviti usporedbe podataka svih europskih nogometnih liga i nogometaša prema istom kriteriju. Danas je moguće pronaći velik broj istraživanja o zastupljenosti stranaca u 1. HNL, poglavito u novinarskim člancima, no veliki broj njih se koristi brojem igrača koji su nastupali za klub i bili u zapisniku. Ovo je istraživanje stoga jedinstveno jer su u analize uključeni svi igrači koje je klub registrirao u tekućoj sezoni, makar oni nisu odigrali niti jedan susret.

Za svoje istraživanje koristio sam se i podacima iz informatičkog sustava *Comet* Hrvatskog nogometnog saveza. *Transfermarkt* je koristan i zbog usporedbe HNL-a s drugim europskim ligama, jer je na temelju dobivenih podataka napravljena i statistička usporedba zastupljenosti stranih nogometaša u 1. HNL i drugim europskim nogometnim ligama. Broj stranih igrača u 1.HNL često varira ovisno o bazi podataka i istraživanju jer za igrače iz BIH često variraju informacije o tome imaju li ili nemaju dvojno državljanstvo, a poznato nam je da velik broj njih često uz BIH ima i hrvatsko državljanstvo. Ovo je važan čimbenik jer oni prema dobivenim podacima predstavljaju i najzastupljenije strance u 1. HNL.

Kroz statističku analizu igrača koji su registrirani za pojedini klub 1. HNL od sezone 2010./11. napravljena je usporedba prosječnog broja stranih igrača po klubu i sezonama, počevši od 2010./11. do 2019./20. Iako bi bilo jednostavnije usporediti ukupan broj stranih državljana po sezoni, iz razloga što se mijenjao broj klubova (od 16 klubova 2010., pa do 10 klubova posljednjih šest sezona), prikazan je prosjek po klubu. U tablici 1. prikazan je i statistički udio stranih državljana u ukupnom broju registriranih igrača za pojedinu natjecateljsku sezonu.

Tablica 1.**Zastupljenost stranih državljana u momčadima 1. HNL od 2011./2012.**

Natjecateljska sezona	Prosječan broj registriranih stranaca po klubu 1. HNL	Ukupan broj registriranih stranaca	Udio stranaca u ukupnom broju registriranih igrača
2011./2012.	3.38	54	8.93 %
2012./2013.	3.58	43	10.94 %
2013./2014.	4.7	47	11.33 %
2014./2015.	7.4	74	18.01 %
2015./2016.	9.3	93	22.63 %
2016./2017.	10.6	106	23.55 %
2017./2018.	9.7	97	22.09 %
2018./2019.	14.1	141	32.05 %
2019./2020.	12.2	122	29.33 %

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

Već letimičnim pogledom na tablicu sa statističkim prikazom zastupljenosti stranih državljana koji su bili registrirani u klubovima 1. HNL, vidljiv je trend porasta po sezonama od ulaska RH u EU. Zbog usporedbe, u tablici su prikazane i brojke nekoliko ranijih sezona kako bismo stekli uvid kako su se te brojke kretale dok Hrvatska nije bila dio EU i kada nije bilo aktivno pravilo o EU državljanstvu.

1. HNL je prije ulaska RH u EU imala ograničenja broja stranaca koji mogu biti nastupiti na službenoj utakmici, a taj je broj od natjecateljske sezone 2013./2014. ograničen na šest po momčadi. (Hrvatski nogometni savez, 2013: 22). Ovo je pravilo vrijedilo do sezone 2016./2017. kada je maksimalan dozvoljeni broj igrača koji smiju nastupiti za pojedinu momčad povećan na osam. (Hrvatski nogometni savez, 2016: 3). Navedeno je povećanje sasvim sigurno utjecalo i na lagani porast registriranih igrača izvan EU u sljedećim sezonama (Tablica 1.). Međutim od natjecateljske sezone 2019./2020. odlukom HNS-a taj broj je ponovno smanjen na maksimalno šest po momčadi. (Hrvatski nogometni savez, 2020: 18-19).

Klubovima se ne ulazi u autonomiju vezano uz broj registriranih stranaca koje imaju pod ugovorom, ali ih na jednoj službenoj utakmici u organizaciji HNS-a, ne smije nastupiti više od šest. (Hrvatski nogometni savez, 2020: 18-19). Međutim, treba još jednom napomenuti se u

taj broj ne računaju nogometaši koji imaju dvojno državljanstvo (od kojih je jedno hrvatsko) te državljanstvo država članica EU ili Europskog gospodarskog prostora (Island, Norveška, Lihtenštajn) te Švicarske. U ovom će se radu pod pojmom stranci i strani državljani podrazumijevati svi koji nemaju hrvatsko državljanstvo.

U posljednje se vrijeme u javnosti često javlja pitanje trebaju li i građani zemalja koje imaju potpisane ekonomske ugovore s EU o slobodnoj trgovini također dobiti status „nestrancaca“ unutar EU (Srbija, BiH, Rusija, afričke i pacifičke zemlje). (Europska komisija, 2020). Ako se ovo ostvari onda ograničenja broja stranih igrača ne bi više imala nikakvog smisla. Ono što je također vrijedno za istaknuti je to da se uvidom u baze podataka može primijetiti i popriličan broj igrača s dvojnim državljanstvom, što možemo pretpostaviti da je rezultat toga da igrači na različite načine nastoje dobiti EU državljanstvo kako bi se lakše transferirali u neki klub u zemlji članici EU.

Ako gledamo sezone završene prije 1. srpnja 2013., tako možemo vidjeti da je 2011./2012. u 1. HNL registrirano ukupno 54 strana državljanina koji su nastupali za 16 klubova, što je činilo 3.38 igrača po klubu i postotak od 8.93 % od ukupnog broja registriranih igrača u toj sezoni. Sezonu prije ulaska RH u EU 2012./2013., po klubu je bilo registrirano prosječno 3.58 stranaca. Vidljivo je kako su strani državljani bili zastupljeni u klubovima 1. HNL u sličnim postocima dok je ukupna brojka neusporediva s današnjima. Ono što treba istaknuti je da se u puno većem postotku radi o igračima koji nemaju EU državljanstvo, odnosno dolaze iz zemalja koje nisu članice EU (Tablica 2.).

Natjecateljska sezona koju uzimamo za prekretnicu je 2013./2014. prije čijeg je neposrednog početka, 1. srpnja 2013., RH postala punopravnom članicom EU. U cijeloj je sezoni u deset klubova 1. HNL registrirano prosječno 4,7 stranih državljanina po klubu. U navedenoj sezoni dozvoljeni broj stranih igrača koji se mogu naći u momčadi HNS je ograničio na maksimalno šest, ali se zato po prvi put počelo primjenjivati pravilo da se igrači s EU državljanstvom ne smatraju strancima. (Hrvatski nogometni savez, 2013: 12-13). U narednom periodu bilo je za očekivati da će se povećati broj stranaca u 1. HNL, što znači više igrača iz EU. No, s druge strane ovo pravilo je i omogućilo da uz nogometaše s EU državljanstvom klubovi imaju više prostora za nogometaše koji nemaju EU državljanstvo jer samo oni ulaze u kvotu od šest stranaca.

Tablica 2.**Usporedba broja državljana EU i državljana trećih zemalja u 1. HNL**

Natjecateljska sezona	Državljeni EU	Državljeni trećih zemalja
2011./2012.	10	44
2012./2013.	10	33
2013./2014.	10	37
2014./2015.	23	51
2015./2016.	26	67
2016./2017.	36	70
2017./2018.	35	62
2018./2019.	56	85
2019./2020.	49	73

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

Kada se pogleda državljanstvo registriranih nogometaša, vidljivo je kako se broj igrača koji imaju državljanstvo EU konstantno povećavao do 2018./2019. godine kada je dosegao rekordnih 14,1 stranca po klubu (Tablica 2.). U pravilu se povećavao i broj onih koji imaju i onih koji nemaju EU državljanstvo. No u većoj se mjeri povećavao broj onih koji nemaju EU državljanstvo, što možemo pripisati tome da su klubovi iskoristili pravilo kako se igrači s EU državljanstvom ne smatraju strancima, pa su kadrove popunjavali igračima koji su i dosad činili većinu kvote stranaca (državljeni BIH, Brazila, Srbije, afričkih država, itd). Nakon ulaska u EU, može se primijetiti i blagi porast nogometaša s EU državljanstvom, čiji je udio poglavito vidljiv u sezonama 2017./2018. i 2018./2019. (Tablica 2.). Iako je bilo za očekivati kako će ovo pravilo povećati broj igrača koji dolaze iz EU, on se i je povećao, ali ovu situaciju su iskoristili sami klubovi za dovođenje igrača iz trećih zemalja. Posljednja sezona 2019./2020. bilježi blagi pad u broju stranaca, što se može pripisati već navedenim promjenama pravilnika HNS-a kojim se smanjio broj dozvoljenih stranaca u momčadi s osam na šest.

Ako želimo usporediti klubove 1. HNL koji su registrirali najveći broj stranaca u posljednjih devet sezona, teško je napraviti relevantnu analizu jer nisu svi klubovi nastupali u 1. HNL u svakoj sezoni, no od ovih koji su tu cijelo vrijeme, u broju stranaca prednjači GNK Dinamo, nakon kojeg slijedi NK Istra 1961, HNK Rijeka i HNK Hajduk. U tablici 3. napravljena je statistika za broj stranaca u klubovima u sezoni 2018./2019. koja se dosad

pokazala kao rekordna po broju stranaca i nakon koje je HNS donio odluku o smanjenju maksimalnog broja stranaca koji smiju nastupiti za momčad s osam na šest.

Tablica 3.

Sezona 2018./2019. broj stranaca po klubovima

Klub	Državljeni EU	Državljeni trećih zemalja	Ukupno
NK Istra 1961	16	14	30
HNK Gorica	11	6	17
HNK Rijeka	4	12	16
GNK Dinamo	7	7	14
HNK Hajduk	7	7	14
NK Inter Zaprešić	1	12	13
NK Osijek	5	6	11
NK Lokomotiva	1	9	10
NK Rudeš	1	8	9
NK Slaven Belupo	3	4	7

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

U tablici br. 4. prikazana je sezona 2019./2020. u kojoj je vidljiv blagi pad broja stranaca te ujednačen broj stranih igrača po klubovima. Velik pad vidljiv je u klubu NK Istra 1961 koja je u sezoni ranije zabilježila rekordnih 30 stranaca čime se pokazala kao klub s velikom fluktuacijom igrača stranog državljanstva. Ovaj se način dovođenja velikog broja stranih igrača očito nije pokazao uspješnim jer je i NK Rudeš u sezonama 2017./2018. i 2018./2019. istaknuo velikim brojem stranih nogometaša. Zanimljiva je činjenica kako se prema istraživanju CIES Football Observatory, NK Istra 1961 istaknula kao klub koji je registrirao najveći broj igrača u posljednjih deset godina (do 2018.) i to na europskoj razini. (CIES Football Observatory, 2018). NK Istru 1961 je u lipnju 2018. preuzela španjolska sportska grupacija Baskonia – Alaves. (NK Istra 1961, 2018). Kao posljedica ovog preuzimanja vidljiv je veliki porast stranih nogometaša, pretežito španjolskog državljanstva na temelju čega možemo zaključiti kako je cilj vlasnika koristiti NK Istra 1961 kao razvojni klub. Ovaj podatak potvrđuje i činjenicu da se strani igrači ne zadržavaju dugo u hrvatskim klubovima te da je fluktuacija igrača veoma velika.

Tablica 4.**Sezona 2019./2020. broj stranaca po klubovima**

Klub	Državljeni EU	Državljeni trećih zemalja	Ukupno
NK Inter Zaprešić	9	5	14
HNK Hajduk	5	9	14
NK Dinamo	8	5	13
NK Istra 1961	7	6	13
NK Lokomotiva	1	12	13
HNK Gorica	5	7	12
HNK Rijeka	4	7	11
NK Osijek	4	7	11
NK Slaven Belupo	3	7	10
NK Varaždin	3	7	10

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

Kako se u posljednjih nekoliko sezona javlja trend preuzimanja klubova u privatno vlasništvo stranih korporacija (NK Rudeš, NK Istra 1961, NK Osijek) tako je vidljiv i porast udjela stranih igrača u navedenim klubovima. Slična stvar se događa i s HNK Gorica koja iako nije u stranom vlasništvu, ima sportsku politiku transferiranja stranih igrača za nisku odštetu ili bez odštete koji pristaju na uvjete koji im se nudi ponajviše u nadi kako će im 1. HNL biti odskočna daska za daljnju karijeru.

Ono što također upada u oči je ipak to da bez obzira što se državljani EU više ne računaju kao stranci, oni u HNL-u i dalje čine manjinu, što je jasno vidljivo da u svakoj sezoni u HNL-u postoji registrirano nekoliko puta više državljana zemalja koji nisu u EU ili EEP-u (Tablica br. 2). To je na neki način i logično budući da je teško za očekivati da će mnogo Francuza, Talijana, Engleza ili Nizozemaca doći igrati u Hrvatsku. Jer često su veća primanja u zapadnim „niželigašima“ već u 1. HNL, a i naši klubovi se okreću igračima iz „trećih zemalja“ koji su puno jeftiniji i na kojima bi mogli zaraditi u budućnosti.

Kad smo dobili odgovor na pitanje kako se kretao broj stranaca u 1. HNL nakon ulaska u EU na redu je usporedba s drugim zemljama EU. Iako bi bilo zanimljivo napraviti usporedbu 1. HNL s nekom od liga zemlje EU odmah nakon pristupanja svake zemlje, no s obzirom na to da je Hrvatska postala članicom EU 2013. godine, a prvo ranije proširenje EU bilo je ono

Bugarske i Rumunjske 2007. ta usporedba ne bi bila toliko relevantna. Također, bilo bi zanimljivo usporediti Hrvatsku s državama koje su EU pristupile 2004. (Slovenija, Slovačka, Češka, itd.) budući da su ove zemlje te njihove nogometne lige po dosta toga slične Hrvatskoj. Međutim, ti podaci ne bi bili toliko relevantni jer je situacija na nogometnom tržištu prije desetak godina bila neusporediva s onom danas te je mobilnost nogometaša i broj transfera u inozemstvo bio uvelike manji nego što je to danas. Ono što prema dostupnim podacima i usporedbom s pojedinim zemljama možemo zaključiti da je u svim tim ligama zajednički malen udio stranaca prije ulaska u EU dok se nakon ulaska u EU ta brojka jedno vrijeme strelovito penje dok ne dosegne vrhunac, a nakon toga stagnira i varira od sezone do sezone. Isto ćemo moći vidjeti i na temelju analize broja hrvatskih državljana u europskim nogometnim ligama u nastavku.

Tablica 5.

Usporedba prosječnog broja stranaca po klubu u nacionalnim nogometnim ligama (1. lige) odabranih zemalja članica EU

Sezona	Hrvatska	Slovenija	Slovačka	Češka	Mađarska	Rumunjska	Bugarska
2019./2020.	12,2	12,6	16,83	9,12	10,58	14,71	10,5
2018./2019.	14,1	12,1	15,83	9,81	11,25	14,57	12,71

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

U tablici 5. prikazana je usporedba zastupljenosti stranaca u pojedinim nogometnim ligama u sezonama 2018./2019. i 2019./2020. Usporedba je napravljena analizom prvih nogometnih liga srednje i jugoistočne Europe, a koje su posljednje pristupile EU – Slovenija, Slovačka, Mađarska, Češka, Bugarska i Rumunjska. Iako taj broj varira od sezone do sezone, klubovi 1.HNL se danas po broju stranaca po klubu ne razlikuju previše od ostalih liga. Od uspoređenih država jedino se 1. češka liga ističe po veoma malom udjelu stranaca, ali treba uzeti u obzir kako Češka ima više od dvostruko stanovnika nego Hrvatska. No, države poput Mađarske, Rumunjske i Bugarske također imaju puno više stanovnika nego RH, a po broju stranih igrača njihove nacionalne lige su po prosjeku blizu Hrvatske. Od uspoređenih liga, Slovačka ima ligu s velikim udjelom stranaca, dok Slovenija s dvostruko manjim brojem stanovnika ima sličan broj stranaca kao Hrvatska.

Na temelju napravljene analize možemo vidjeti kako 1. HNL s obzirom na broj stanovnika RH sasvim sigurno ima velik broj stranih igrača u 1. nogometnoj ligi. To je rezultat koje je tzv. Bosmanovo pravilo te sloboda kretanja radnika i sportaša u EU omogućila, a što posljednjih godina uzrokuje da su i nogometaši mobilniji nego ikad. Tako je pokrenuta globalizacija modernog nogometa i nogometaša koji u potpunosti iskorištavaju sva prava slobodnog tržišta koje im EU nudi.

Za ovu temu zanimljiva su istraživanja koja redovito provodi CIES Football Observatory¹¹. Ovaj portal se bavi dubinskim analizama vezanima uz svjetske i europske nogometne lige, zastupljenost stranih nogometaša, mobilnost nogometaša, nogometne taktike, demografske usporedbe nogometnih klubova, itd. Česta tema su istraživanja o državama, odnosno nacionalnim nogometnim ligama država koje registriraju najveći broj stranaca.

Konkretno, posljednje istraživanje pod naslovom *World football expatriates: global study 2019*, objavljeno u svibnju 2019. godine na temelju podataka prikupljenih do travnja iste godine, bavi se temom nogometaša koji nastupaju izvan zemlje u kojoj su odrasli (pojam *expatriate*). Istraživanje je obuhvatilo 147 nacionalnih liga u ukupno 98 svjetskih država. Pod pojam *expatriates* se podrazumijevaju nogometaši odrasli u zemlji izvan one u kojoj trenutačno nastupaju. Tako da bi se teoretski moglo dogoditi da je netko odrastao u drugoj zemlji, ali da ima i državljanstvo one u kojoj sada nastupa, no za pretpostaviti je da ih velika većina ima drugo državljanstvo. Za ovaj rad korišten je prijevod „uvezeni igrači“. Također, istraživanje se razlikuje od ovoga jer je uzelo u obzir samo one nogometaše koji su nastupili za momčad ili bili registrirani za utakmicu tijekom sezone 2018./2019.

Prema navedenom istraživanju 1. HNL nalazi se na visokim mjestima prema nizu kriterija. Tako se po ukupnom broju uvezenih igrača Hrvatska nalazi na 33. mjestu s ukupno 143 uvezena nogometaša. Za usporedbu, vodeća Engleska kao najveći „uvoznik“ nogometaša ih ima 728, Rusija 178, Slovenija 184, Mađarska 168, a Srbija 96. Ovako gledajući Hrvatska se nalazi i pri dnu zemalja EU (22. mjesto) jer iza nje su primjerice Finska i Bugarska. Također, ovo istraživanje ne uključuje samo prve lige već i druge, što u ovom istraživanju nije obrađeno.

No, kada se napravi analiza broja uvezenih igrača po klubu i ligama (Tablica 6.), 1. HNL se prema ovom istraživanju nalazi na visokom 18. mjesto (od EU zemalja 12.), s prosječno 10.5 uvezenih nogometaša po klubu te udjelom od 40% ukupnog broja igrača. Na vrhu tablice je

¹¹ CIES Football Observatory je istraživačka grupa unutar International Centre for Sports Studies u Švicarskoj. Specijalizirani su za statističke analize nogometa. Vidi više na: <https://football-observatory.com/-About->

uvjerljivo ciparska prva liga s 17,5 po klubu, a slijede ga popularne nacionalne lige - talijanska, portugalska, turska, belgijska, engleska, škotska, grčka, njemačka. Od država koje su demografski i ekonomski slične RH, tu je 1. slovačka liga s 11,2 uvezenih igrača po klubu. (CIES Football Observatory, 2019). Ovi rezultati se malo razlikuju od onih dobivenih istraživanjem u ovom radu iz razloga što je analiza CIES napravljena na temelju igrača koji su ostvarili nastup za momčad u pojedinoj sezoni, dok su podaci za ovaj rad uzimani na temelju svih registriranih igračima u sezoni, bez obzira na to jesu li ostvarili nastup ili bili u zapisniku za službenu utakmicu.

Tablica 6.

Najviše uvezenih igrača (*expatriates*) po klubu (po ligama)

	Liga	Uvezeni igrači po klubu	% uvezenih igrača
1.	1. Division (CIP)	17.5	63%
2.	Serie A (ITA)	16.1	54%
3.	Premiera Liga (POR)	16.0	59%
4.	Super Lig (TUR)	15.7	56%
5.	First Divison A (BEL)	15.4	57%
6.	Premier League (ENG)	15.2	59%
7.	Premiership (SCO)	14.6	53%
8.	Super League (GRE)	13.2	48%
9.	Bundesliga (GER)	13.1	48%
10.	Premier League (ARM)	12.7	45%
11.	Segunda Liga (POR)	12.2	43%
12.	Premier League (MLT)	11.9	40%
13.	National Division (LUX)	11.5	50%
14.	MLS (USA/CAN)	11.2	54%
15.	Super Liga (SVK)	11.2	43%
16.	Ekstraklasa (POL)	11.0	41%
17.	First Division B (BEL)	10.8	41%
18.	1. HNL (CRO)	10.5	40%
19.	Liga I (ROM)	10.5	39%
20.	NB I (HUN)	10.4	39%

Izvor: CIES Football Observatory, 2019.

Ranije istraživanje koje je objavio CIES Football Observatory u studenom 2018. pokazalo je da je u 1. HNL od 2009. do 2018. godine, postotak stranih nogometaša narastao s 22,9 % na 42,1% što predstavlja najveći porast u Europi. (CIES Football Observatory, 2018). Ovo nije samo slučaj za Hrvatsku, ali je kod nas taj trend nastao kao posljedica ulaska u EU. Sve je to posljedica povećane otvorenog i internacionaliziranog nogometnog tržišta rada koje je u razdoblju od 2009. pa do 2018. rezultiralo sve većom mobilnosti igrača te zastupljenosti stranih igrača u nacionalnim prvenstvima. Tako je prema ovom istraživanju danas sasvim normalno da klubovi svake sezone promjene gotovo pola momčadi u odnosu na prethodnu. Prosjek promjene igrača za 2018. godinu bio je 44.4%, a za područje istočne Europe taj postotak popeo se do 50%. (CIES Football Observatory, 2018). Noviji podaci CIES-a iz studenog 2019. pokazalo je da je taj postotak pao na 36.6%, a što 1. HNL svrstava na 19. mjesto od EU zemalja. Zanimljivo je za istaknuti da se na dnu država, odnosno nogometnih liga EU s najmanjim brojem uvezenih igrača nalaze zemlje koje nisu dio EU i koje još nemaju pravilo da se EU državljani ne računaju pod strance (Srbija, Ukrajina, Bjelorusija, Izrael). (CIES Football Observatory, 2019).

I ovo istraživanje je pokazalo kako mobilnost nogometaša iz godine u godinu raste te da je sve veći broj nogometaša koji odlaze u inozemstvo, odnosno klubovi se odlučuju za transferiranje stranih nogometaša iz raznih razloga (cijena, plaće, atraktivnost lige, mali bazen domaćih nogometaša). EU je sasvim sigurno pridonijela ovom trendu sa svojim odredbama o slobodnom tržištu, slobodi kretanja i zabrani diskriminacije. Kako se broj članica EU širi tako se sve većem broju nogometaša otvara prilika za lakšim transferom u inozemstvo. Taj će se trend sasvim sigurno povećati i proširiti mogućim otvaranjem EU zemljama istočne i jugoistočne Europe (Srbija, BIH, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Albanija, Kosovo, itd.).

5. Hrvatski nogometaši u inozemstvu

Na primjeru izlazne mobilnosti hrvatskih nogometaša iz 1. HNL u zemlje EU napravila bi se možda još bolja slika utjecaja ulaska u EU na hrvatski nogomet. Međutim, zbog kompleksnosti ovog istraživanja u nastavku će biti prikazana samo analiza broja hrvatskih nogometaša nakon ulaska u EU u nekoliko država - Sloveniji (1. SNL), Austriji (1. ANL), Mađarskoj (1.MNL) i Italiji (1.TNL). Slovenija je po dostupnim podacima uvjerljivo najpopularnije odredište za hrvatske nogometaše. Ovaj podatak je zapravo i očekivan iz više razloga, od same blizine Slovenije Hrvatskoj pa do činjenice da Slovenija kao zemlja s malo više od dva milijuna stanovnika, sasvim sigurno nema toliku bazu nogometaša kao Hrvatska. Stoga veliki broj nogometaša s hrvatskim državljanstvom posljednjih godina nalazimo u slovenskim nogometnim klubovima. (CIES Football Observatory, 2020).

Prema podacima Atlas of migration¹² portala CIES Football Observatory, u veljači 2020. u Sloveniji je bio registriran 91 profesionalni hrvatski nogometaš. Usporedbe radi, ostale zemlje u kojima nastupaju hrvatski nogometaši i koje slijede Sloveniju su sljedeće: Italija (30), BIH (26), Poljska (20) te Njemačka, Austrija, Litva, Mađarska, Slovačka (10). Ako izuzmemo BIH u kojoj dosta nogometaša ima dvojno državljanstvo, svi ostali nastupaju u državama članicama EU. Pitanje je bi li taj broj bio tako velik da Hrvatska nije dio EU i da se hrvatski nogometaši računaju kao stranci. Naravno, ne propisuju sve države isti broj stranaca koji se smiju naći u momčadi, no u konkretnom slučaju Slovenski savez dozvoljava ukupno tri stranca u prijavljenoj momčadi za utakmicu 1. lige te samo jednog u 2. ligi. (NZS, 2018).

Tablica 7.

Broj hrvatskih nogometaša u 1. slovenskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.

Sezona	11./12.	12./13.	13./14.	14./15.	15./16.	16./17.	17./18.	18./19.	19./20.
Broj hrvatskih državljana	19	27	35	69	78	64	56	64	53

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

¹² Atlas migracija je alat kojim CIES prati međunarodno kretanje nogometaša iz 147 liga i 96 svjetskih saveza. Računaju se igrači koji su ponikli u državi koja se razlikuje od one u kojoj trenutno igraju

Analizom podataka s portala Transfermarkt.com napravljena je analiza broja hrvatskih nogometaša u 1. SNL u posljednjih devet sezona (Tablica 7.). U sezoni koja je prethodila ulasku RH u EU, 2012./2013., u deset klubova 1.SNL bilo je registrirano ukupno 27 hrvatskih državljana, dok se taj broj nakon 1. srpnja 2013. u natjecateljskim sezonama koje su slijedile povećavao od 2013./2014. i 35 hrvatskih državljana, do maksimalnih 78 u sezoni 2015./2016. Nakon toga može se primijetiti da broj varira od sezone do sezone, ali je i dalje veoma visok. Primjerice u posljednjoj sezoni 2019/2020. registrirano ih je 53, a usporedbe radi, ukupno su u 1. SNL registrirana 126 stranca. Na temelju te analize Hrvati čine više od 42% ukupnog broja stranih državljana u 1.SNL te su uvjerljivo najbrojniji (iza njih slijede državljani BIH od kojih mnogi imaju dvojna državljanstva). Iako se posljednjih nekoliko sezona taj broj ustalio i varira ovisno o sezoni i pojedinom klubu koji igra u ligi, vidljiva je velika promjena od razdoblja prije i nakon ulaska RH u EU. Napominjem kako ovdje nije uračunat i značajan broj hrvatskih nogometaša koji imaju dvojno državljanstvo (od kojih je jedno slovensko).

Tablica 8.

Broj hrvatskih nogometaša u 1. mađarskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.¹³

Sezona	11./12.	12./13.	13./14.	14./15.	15./16.	16./17.	17./18.	18./19.	19./20.
Broj hrvatskih državljana	11	9	6	16	10	9	9	11	12

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

Tablica 9.

Broj hrvatskih nogometaša u 1. austrijskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.

Sezona	11./12.	12./13.	13./14.	14./15.	15./16.	16./17.	17./18.	18./19.	19./20.
Broj hrvatskih državljana	5	4	4	8	5	8	2	6	4

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

¹³ 1. mađarska nogometna liga je do sezone 2015./2016. imala 16 klubova, a od navedene sezone ima ih 12.

Što se tiče Mađarske i Austrije, analizom je utvrđeno kako je nakon ulaska RH u EU broj hrvatskih nogometaša u prvim ligama ovih država blago porastao, dok se posljednjih godina stabilizirao te varira ovisno o sezoni (Tablice 8. i 9.). Za Austriju je karakteristično i da ima dosta hrvatskih državljana koji imaju i austrijsko državljanstvo, stoga oni nisu uračunati u ovu analizu. Dok su 1. MNL za sezonu 2019./2020. hrvatski nogometaši prema zastupljenosti na 4. mjestu iza Ukrajinaca, Srba i Rumunja.

Kada promotrimo Italiju kao drugu zemlju po broju hrvatskih nogometaša, vidljiv je jasan trend povećanja Hrvata u 1. TNL ulaskom RH u EU (Tablica 10.). Međutim, taj se trend posljednjih nekoliko sezona zaustavio te je čak posljednja analizirana sezona zabilježila osjetan pad broja hrvatskih nogometaša. Međutim, hrvatski nogometaši su i dalje 6. na ljestvici stranaca (iza državljana Brazila, Argentine, Francuske, Španjolske, Nizozemske i Srbije).

Tablica 10.

Broj hrvatskih nogometaša u 1. talijanskoj nogometnoj ligi od 2011. do 2020.

Sezona	11./12.	12./13.	13./14.	14./15.	15./16.	16./17.	17./18.	18./19.	19./20.
Broj hrvatskih državljana	5	9	18	17	23	26	26	25	14

Izvor: Transfermarkt.com (vlastita prilagodba)

Na temelju istraživanja, za zaključiti je kako je nakon ulaska RH u EU zabilježen nagli porast broja hrvatskih državljana nogometaša u državama EU, dok se posljednjih nekoliko sezona ne primjećuje porast već taj broj stagnira i varira ovisno od natjecateljske sezone. Prema ovom, ali i nizu drugih istraživanja, 1.HNL ima dosta visok broj stranaca s obzirom na broj stanovnika RH, ali s druge strane je dokazano kako je Hrvatska i velik izvoznik nogometaša. Prema Atlasu CIES Football Observatory u veljači 2020. godine registrirano ih je ukupno 346, što Hrvatsku svrstava na vrh tablice svjetskih država s najviše nogometaša izvan domovine, a pogotovo ako se u obzir uzme broj nogometaša po broju stanovnika države. Ovaj podatak je samo pokazatelj kako su hrvatski nogometaši iskoristili svoje radno pravo i ekonomsku slobodu kretanja i traženja posla unutar EU.

Iako je zakonom EU zabranjena izravna i neizravna diskriminacija radnika na temelju njihove nacionalnosti, što vrijedi i za sportaše, sportaši ipak nailaze na niz različitih neizravnih diskriminacija. Ograničenje broja stranih igrača koji nisu državljan EU i koje je prisutno u

velikom broju europskih nacionalnih nogometnih liga, samo je jedan od načina zaštite nacionalnih interesa svake države. Prije svega treba napomenuti da su sva ograničenja koja diskriminiraju strane igrače, većinom nastala kao nastojanja za zaštitom domaćih igrača i jačanja bazena mladih nogometaša za nacionalne selekcije. Nešto slično kao i protekcionizam svake države u svrhu zaštite domaće poljoprivrede ili industrije, jer je svakoj državi u interesu da potiče i jača vlastitu proizvodnju i ekonomiju.

Kako se pravilu o EU državljanima ne može doskočiti jer se ono temelji na europskom pravu, mnogi nacionalni savezi često donose dodatna pravila i propozicije koje klubovi moraju zadovoljiti. Najčešće se propozicijama određuje kako svaka momčad mora imati određen minimalan broj igrača proizašlih iz klupskog ili nacionalnog omladinskog pogona. Što ne isključuje strane igrače, ali ih ipak na neki način ograničava.

Najbolji primjer gore navedenog možemo vidjeti na primjeru Hrvatskog nogometnog saveza. Pravilnik o nogometnim natjecanjima HNS-a sadrži članak 51., u kojem stoji da je svaki klub koji sudjeluje u Prvoj HNL obvezan u zapisnik utakmice prijaviti najmanje šest igrača, a klub Druge HNL deset igrača koji su u razdoblju od natjecateljske godine u kojoj je igrač navršio 12 godina do godine u kojoj je navršio 19 godina bili najmanje četiri natjecateljske sezone registrirani za neki od klubova Hrvatskog nogometnog saveza. (Hrvatski nogometni savez, 2020: 19). Posljedica ove odredbe je ta da se zapravo neizravno osigurava veći broj mladih hrvatskih igrača jer će se teško dogoditi da primjerice državljanin Francuske nastupa u nekom hrvatskom klubu minimalno 4 godine dok nije napunio 19 godina.

Međutim, ovo pravilo je među prvim uvela UEFA zbog toga što su se počele javljati sve veće razlike između bogatih i siromašnih klubova, a što je posljedica upravo Bosmanovog pravila. Naime bogati nogometni klubovi su počeli privlačiti igrače financijskim uvjetima te gomilati broj takvih igrača u momčadi i tako su postali dominantni u nacionalnim i europskim natjecanjima. Dodatno, ovo nije išlo u korist mladim igračima koji su time dobivali manje šansi. Stoga je UEFA s idejom zaštite mladih igrača, 2008. uvela pravila za svoja natjecanja kako svaka momčad unutar 25 prijavljenih igrača mora imati barem osam igrača koji su ponikli u klubu¹⁴. Ovo pravilo ne nameće klubovima da ti igrači moraju nastupiti za momčad na

¹⁴ UEFA koristi izraz *homegrown players* – igrači koji su bez obzira na nacionalnost, trenirali za klub ili neki drugi klub iz iste države minimalno tri godine u dobi od 15 do 21. Vidi više na: <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/protection-young-players/>

utakmicama. Bitno je istaknuti kako je i Europska komisija u svibnju 2008. godine potvrdila da je ovo pravilo legalno. (UEFA, 2019).

Hrvatski nogometni savez, tako je kao i niz drugih diljem Europe, uvidio važnost omladinskog pogona i mladih nogometaša koji je potrebno zaštititi od grubog nogometnog tržišta i želje za uspjehom, gdje mladi nogometaši zbog velike mobilnosti i tržišta stranih igrača dobivaju manje šanse za uspjeh. Međutim, klubovi i korporacije često ne vide važnost razvoja omladinskog pogona, uključivanja mladih nogometaša u seniorski pogon te im je trenutni napredak i financijska dobit često ispred svega. Stoga iako međunarodni organizatori natjecanja i nacionalni savezi pokušavaju propisima prisiliti klubove da daju priliku mladima ovi pronalaze načine kako zaobići pravila. Najbolji primjer je apsurdna situacija u estonskoj 1. nogometnoj ligi gdje je trener nakon samo 15 sekundi zamijenio igrača te tako postavio svjetski rekord. Naime, uzrok tome je da Estonski nogometni savez ima pravilo da se u početnom sastavu svakog kluba u službenoj utakmici moraju naći barem dva igrača koja su ponikla u tom klubu. Tako je trener stavio osamnaestogodišnjeg nogometaša te ga nakon samo nekoliko sekunda zamijenio s rezervnim igračem ukrajinskog državljanstva. (Sportske novosti, 2020).

6. Zaključak

U radu smo imali priliku vidjeti kako se sport s margine europskih integracija s godinama promaknuo u veoma važno sredstvo povezivanja država članica EU te čak zauzima važan udio u BDP-u na razini EU. Kroz povijest Europske zajednice pa i Europske unije sport se uglavnom promatrao kao posebna kategorija u koju se zbog njegovog natjecateljskog oblika i autonomnog karaktera međunarodnih i nacionalnih saveza nije previše ulazilo. Međutim kako je sport sve više postajao i ekonomska djelatnost tako je bilo potrebno urediti radni status sportaša. Stoga je EZ, pa zatim i EU dobila neizravan pristup sportu kroz odluke Suda EU, kao jedne od svojih najvažnijih institucija. Slučajevi *Walrave & Koch* i *Bosman* su odredili budućnost europskog sporta, a posebno su značajni zbog doprinosa u borbi protiv diskriminacije sportaša po pitanju državljanstva i slobode kretanja.

Upravo se zahvaljujući njima pokrenula velika promjena u svijetu sporta jer su sportaši postali mobilni u traženju zaposlenja. S time su napravljene i ogromne promjene u svijetu nogometa kao najpopularnijeg sporta današnjice. Nogometaši su zahvaljujući slučaju malo poznatog belgijskog nogometaša Bosman te po njemu nazvanom *Bosmanovom pravilu* od 1995. godine dobili pravo da bez naknade napuste klub s kojim im je istekao ugovor, a također je zahvaljujući borbi ovog nogometaša i presudama Suda EU nacionalnim savezima osporeno pravo da ograničavaju broj nogometaša u vlastitim natjecanjima nogometašima koji nemaju državljanstvo zemlje u kojoj nastupaju. Iako se ovo pravilo prvo odnosilo na nogomet, ono je imalo utjecaj na cjelokupan sport. Naime, odlukom Suda i sportaši su kao i ostali građani i radnici država članica EU jednaki po svim pravima te imaju slobodu zapošljavanja i kretanja u svim državama članicama EU.

Hrvatska je u EU pristupila 1. srpnja 2013. godine pa je tada ovo pravilo počelo vrijediti i za hrvatske državljane i sportaše koji su odlučili tražiti posao u državama EU. U radu je prikazano kako se primjerice broj hrvatskih nogometaša u slovenskoj nogometnoj ligi u velikom broju povećao u godinama nakon pristupanja RH EU, a Hrvatska je prema istraživanjima postala jedan od najvećih izvoznika nogometaša u Europi. Sve je to izravna posljedica članstva u EU te stjecanja svih prava koje hrvatski državljani sukladno tome imaju. Dovoljno je sjetiti se kako su hrvatski nogometaši prije 2013. primjerice za odlazak u Englesku Premier League morali prolaziti mukotrpnu proceduru dobivanja vize.

Najveći doprinos rada je to što je na temelju dobivenih podataka prikazan trend povećanja broja stranih nogometaša u 1. HNL. Tu je važno istaknuti kako se povećao broj

državljana EU, no u većoj mjeri i dalje se radi o državljanima trećih zemalja za koje se oslobodio veći broj u kvoti dozvoljenog broja stranaca, što pokazuje kako se Hrvatska kao nogometna destinacija brojnim sportašima čini kao dobra prilika te „izlog“ za bogatije klubove zapadne Europe. Primjetan je i porast stranih nogometaša u klubovima koji su u djelomičnom ili potpunom vlasništvu stranih korporacija, koje se posljednjih nekoliko godina sve više zanimaju za preuzimanje pojedinih klubova.

Temeljem usporedbe 1. HNL s pojedinim europskim nacionalnim ligama, dolazi se do zaključka kako je prosjek broja stranaca u 1. HNL malo iznad usporedivih zemalja (izuzev Slovačke), no da ta brojka ipak varira ovisno od natjecateljske sezone. Također, vidljiv je zajednički uzlazni trend nakon ulaska pojedine države u EU te stagnacija nakon određenog vremena. Međutim, ovo istraživanje je potvrdilo kako 1. HNL prema broju stranih igrača po klubu te po udjelu stranaca u ukupnom broju registriranih igrača spada u gornju polovicu država članica EU.

S druge strane nedvojbeno je kako su hrvatski nogometaši u potpunosti iskoristili otvoreno tržište i slobodu kretanja unutar EU o čemu svjedoči veliko povećanje njihovog broja u nacionalnim ligama, što je u ovom radu prikazano na primjeru Slovenije, Italije, Austrije i Mađarske.

Sukladno dobivenim rezultatima istraživanja dolazi se do zaključka kako je udio stranih nogometaša u 1. HNL dosegao poprilično velik postotak. Mišljenja sam kako će ta brojka u idućem periodu varirati od sezone do sezone, no da je to ipak rezultat povećane mobilnosti na nogometnom tržištu posljednjih godina, proširenja EU te sve veće privatizacije hrvatskih nogometnih klubova od strane inozemnih investitora koji se pritom odlučuju i za dovođenje stranih nogometaša. Ako se taj trend nastavi smatram kako će udio stranih nogometaša narednih godina još malo rasti, čime će Hrvatska slijediti trendove drugih europskih zemalja, posebno onih zapadne Europe. Moguće proširenje EU sasvim će sigurno još više utjecati na broj stranaca jer i trenutno većinu stranaca u 1. HNL čine državljani BIH te ostalih država jugoistočne Europe koje pretendiraju na ulazak u EU u skoroj budućnosti.

Stoga je na HNS-u, klubovima i nadležnim institucijama RH da procjene je li trenutak da se na određene načine djeluje s ciljem zaštite mladih sportaša koji bi s još većim povećanjem udjela stranih nogometaša dobivali manje prilike za dokazivanje. Naravno, potrebno je obratiti pozornost da sve bude sukladno pravu EU.

Rješenje ovog problema može bitno se vidjeti u pravilu koje su uveli UEFA te brojni nacionalni savezi koji propisuju minimalan broj prijavljenih igrača u svakoj momčadi koji su ponikli u klubu ili nacionalnoj ligi te na taj način osiguravaju mladim domicilnim nogometašima da dobiju više prilike za dokazivanje. Ovo naravno nema nikakvih namjera da se može bitno isključi i strane nogometaše ukoliko su svoj sportski staž stekli u toj državi. Ipak, ovo rješenje zahtjeva još dosta posla i analize te uključivanja samih klubova u pronalazak najboljeg rješenja. No mišljenja sam kako će u bliskoj budućnosti brojni savezi krenuti u smjeru zaštite nacionalnih interesa (kao i u mnogim drugim djelatnostima i politikama) te ograničenja broja stranih nogometaša na niz načina, za što već imamo primjer Engleske koja je još u procesu Brexita.

7. Popis literature

Knjige i poglavlja u knjigama

- Ivkošić, Marko (2009) Pravni okvir transfera profesionalnih nogometaša. U: Kečer, Hrvoje (ur) *(Uvod u) športsko pravo*. Zagreb: Inženjerski biro d.d.
- Kapural, Mirta (2005) Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku. U: Ott, Katarina (ur) *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Ususret izazovima pregovora* (str. 83-105). Zagreb: Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert.
- Laidi, Zaki (2014) Norma a ne snaga. Zagonetka Europe kao sile. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Mataija, Mislav (2010) Pravo unutarnjeg tržišta. U: Mintas Hodak, Ljerka (ur) *Europska unija* (str. 191-247). Zagreb: Mate d.o.o.
- McCormick, John (2010) *Razumjeti Europsku uniju*. Zagreb: Mate i Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta.
- Mintas Hodak, Ljerka (2010) Povijest europskih integracija. U: Mintas Hodak, Ljerka (ur) *Europska unija* (str. 3-61). Zagreb: Mate d.o.o.
- Smokvina, Vanja (2017) *Sports Law in Croatia*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Tišma, Sanja i dr. (2012) *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva*. Zagreb: Institut za međunarodne odnose.
- Vasiljević, Snježana (2011) *Slično i različito, Diskriminacija u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj*. Zagreb: TIM Press.

Znanstveni članci

Bačić, Arsen i Bačić, Petar (2011) Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava.

Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 48 (4): 681-702.

Rubeša, Tea i Smokvina, Vanja (2014) Gospodarska sloboda kretanja profesionalnih sportaša kao radnika u Europskoj uniji s naglaskom na pravne izvore i odluku Bernard.

Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 64 (3): 393-423.

Smokvina, Vanja (2011) Odluke Europskog suda iz područja europskog sportskog radnog prava (sloboda kretanja radnika). *Hrvatska pravna revija* 11 (9): 119-126.

Zeko-Pivač, Ivan (2014) Gospodarske slobode Europske unije promatrane sa stajališta sportskih organizacija u Republici Hrvatskoj. *Pravni vjesnik* 30 (2): 233-249.

Doktorske disertacije

Smokvina, Vanja (2012) *Sloboda kretanja sportaša i posebnost njihovog radnopravnog statusa u Europskoj uniji*. Doktorska disertacija. Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici.

Zeko-Pivač, Ivan (2017) *Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske u članicama Europske unije - ekonomska i pravna dimenzija*. Doktorska disertacija. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Mrežni izvori

CIES Football Observatory (2020) Atlas of Migration. <https://football-observatory.com/IMG/sites/atlasmigr/> Pristupljeno 1. kolovoza do 25. rujna 2020.

CIES Football Observatory (2019) World football expatriates: global study 2019.

<https://football-observatory.com/IMG/sites/mr/mr45/en/> Pristupljeno 20. rujna 2020.

- CIES Football Observatory (2018) Ten years of demographic analysis of the football players' labour market in Europe. <https://football-observatory.com/IMG/sites/mr/mr39/en/> Pristupljeno 3. rujna 2020.
- Europska komisija (2020) Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključenost – Državljeni zemalja izvan EU. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=470&langId=hr>, Pristupljeno 19. rujna 2020.
- Europski parlament (2013) Kratki vodič o Europskoj uniji. <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/0b807f93-7bd2-4700-9f0d-36949d220c7f> Pristupljeno 11. rujna 2020.
- Hrvatska enciklopedija (2020) mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *šport* <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59859> Pristupljeno 16. kolovoza 2020.
- Hrvatski nogometni savez (2013) Glasnik službeno glasilo hrvatskog nogometnog saveza, 22 (28). <https://hns-cff.hr/files/documents/old/1061-Glasnik28.pdf> Pristupljeno 21. rujna 2020.
- Hrvatski nogometni savez (2016) Glasnik službeno glasilo hrvatskog nogometnog saveza, 25 (51). https://hns-cff.hr/files/documents/11826/Glasnik_51-2016.pdf Pristupljeno 21. rujna 2020.
- Hrvatski nogometni savez (2020) Pravilnik o nogometnim natjecanjima, 2020., Dostupno na <https://hns-cff.hr/files/documents/121/Pravilnik%20o%20nogometnim%20natjecanjima%202020.pdf>, Pristupljeno 12. rujna 2020.
- Hrvatski sabor (2019) Nacionalni program športa 2019.-2026. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_07_69_1394.html Pristupljeno 25. kolovoza 2020.
- NZS (2018) Tekmovalni pravilnik Nogometna zveza Slovenije. https://www.nzs.si/Doc/Info/2018/Tekmovalni%20pravilnik%20NZS_V2.5_%C4%8Distopis_09082018.pdf Pristupljeno 5. rujna 2020.

NK Istra 1961 (2018) Grupacija Baskonia – Alaves iz Španjolske preuzela NK Istru 1961. <https://www.nkistra.com/grupacija-baskonia-alaves-iz-spanjolske-preuzela-nk-istru-1961/> Pristupljeno 6. rujna 2020.

SpEA i dr. (2012) Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU. <http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-contribution-sports-economicgrowth-final-rpt.pdf> Pristupljeno 3. kolovoza 2020.

UEFA, 2019. Protection of young players. <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/protection-young-players/> Pristupljeno 20. rujna 2020.

Baza podataka

Comet Hrvatski nogometni savez

Transfermarkt.com. <http://www.transfermarkt.com/> Pristupljeno od 1. lipnja do 25. rujna 2020.

Novine

Igrač zamijenjen nakon 15 sekundi. *Sportske novosti* 75 (20.344): 9. 25. rujna 2020.

Pravni akti

Hrvatski sabor (2020) Zakon o sportu <https://www.zakon.hr/z/300/Zakon-o-sportu>, Pristupljeno 10. kolovoza 2020.

Hrvatski sabor (2018) Zakon o strancima <https://zakon.hr/z/142/Zakon-o-strancima> Pristupljeno 16. kolovoza 2020.

Sažetak

Sloboda kretanja ljudi jedna je od temeljnih sloboda Europske unije koju već dugo koriste i sportaši. U radu je prikazana povezanost Europske unije i sporta kroz slobodu kretanja nogometaša kao skupine sportaša koji ponajviše koriste ovu mogućnost. Rad donosi i sažeti prikaz dosadašnje povezanosti Europske unije i sporta te opisuje kako je Europska unija u prošlosti indirektno kroz presude Suda EU utjecala na sport. Republika Hrvatska je pristupanjem EU 1. srpnja 2013. godine postala punopravna članica EU te su samim time njeni građani izjednačeni s ostalim građanima EU. Ovime je došlo i do niza pravnih i ekonomskih promjena koje su utjecale na hrvatski sport i sportaše, a jedna od njih je i da su hrvatski sportaši dobili neograničenu mogućnost kretanja i zapošljavanja u državama članicama EU, budući da su stekli „državljanstvo EU“. Na temelju toga, u radu je prikazano kako se nakon 2013. godine postepeno povećavao broj hrvatskih nogometaša u nizu europskih nogometnih liga. Naglasak ovog rada i istraživanja je stavljen na ulaznu mobilnost stranih nogometaša u 1. HNL prije i nakon ulaska RH u EU. Prikazane su analize broja stranih nogometaša u klubovima 1. HNL od sezone 2011./2012. do 2019./2020., zastupljenost nogometaša iz „trećih zemalja“, a napravljena je i usporedba zastupljenosti stranih nogometaša u 1. HNL s nacionalnim nogometnim ligama država koje su ranije pristupile EU. Rad se dotiče teme ograničenja broja stranaca, indirektna diskriminacije stranih nogometaša od nacionalnih saveza, ali i problema zaštite mladih nogometaša koji su posljedično ugroženi zbog sve veće mobilnosti stranih nogometaša i mogućnosti koje slobodno tržište nudi. Time se otvara prostor za dodatne analize i istraživanja ove tematike.

Ključne riječi

Sport, Europska unija, sloboda kretanja, promjene u hrvatskom sportu, mobilnost nogometaša, 1. HNL, Hrvatski nogometni savez, stranci u 1. HNL